

HERALDISK TIDSSKRIFT

BIND 1 • NR 10 • 1964

Et Ukendt Tordenskioldsegl
Af Hans Christian Bjerg

SOCIETAS HERALDICA SCANDINAVICA

Heraldisk Selskab • Heraldinen Seura • Skjaldfræðafélagið

Heraldisk Selskap • Heraldiska Sällskapet

Et Ukendt Tordenskioldsegl

Af Hans Christian Bjerg

I 1716 adledes den norsk-danske sø-officer *Peter Jansen Wessel* under navnet *Tordenskiold*. Hans originale patent, med adelsvåbenet påmalet, opbevares i dag på Frederiksborg Museet (se HT 1/38). To signeter med Tordenskiolds adelsvåben indgraveret findes endvidere bevaret i andre danske

1. *Peter Wessel Tordenskiolds adelige våben. Benyttet fra nobiliteringen i 1716 til hans død i 1720. Blasoneringen i adelspatentet lyder: »Skioldet deeles udi fire lige deele. Udi det første Quarteer lyser en Liun Ild udi blaa grund. Udi det andet som er rødt staar een Hvid Ørn med udstragte Vinger. Udi det tredje Quarteer, som og er rødt ligger Tvende Stykker eller Canoner af Guld paa hin anden over tvært, med tvende Guld Kugler paa hver side og een midt under. Det fjerde og sidste Quarteer fører een blaa Løve staaendes med een dragen Sabel udi den Høire Fod. Oven paa Skioldet er sat een Aaben Adelige Tourneer Hielm af hvis spitze reiser sig een Ørne Klov med Liun Ild udi, og paa hver side af Hielmen henger det Danske Flag med sin Vimpel oven over«. Fot. Rigsarkivet.*

museer. Det ene på Nationalmuseet, det andet på Rosenborg Slot.

Adelsvåbenet, af hvilket der i dag kendes et stort antal seglaftryk på originale breve, turde iøvrigt være velkendt (se figur 1). Mindre kendt synes derimod de segl at være, som Peter Wessel har benyttet før sin nobilitering.

Gennemgår man hovedværkerne indenfor den omfangsrige Tordenskioldlitteratur, fremgår det af disse, at Tordenskioldforskningen hidtil kun har haft kendskab til eet »præ-nobiliteringssegl«, gennem seglaftryk på breve dateret i perioden 1713-16 (se figur 2).

I dette segl, der kan have inspireret Peter Wessel til det 4. felt i hans adelsvåben, ses en oprejst, kronet løve i skjoldet, og en (kronet?) engel med sværd i hånden (Sankt Mikael?) som hjelmfigur. Det vides ikke, om dette våben har eksisteret i en farvelagt udførelse. Signetet, som Peter Wessel har brugt 1713-16, er, såvidt jeg ved, ikke bevaret. Der kan herom henvises til O. Bergersen: »Viceadmiral Tordenskiold«, Trondheim 1925, pag. 586 og planche 21, og V. Bachke: »Tordenskioldiana«, Trondheim 1958, pag. 148.

Det er imidlertid lykkedes mig at fremdrage to seglaftryk fra et hidtil ukendt signet, som Peter Wessel må have benyttet i alt fald i 1712. Det ene af disse seglaftryk (se figur 3) findes i det danske Rigsarkivs seglsamling, anbragt sammen med seglaftryk af de to andre typer af Tordenskioldsegl (figur 1 og 2).

Jeg blev opmærksom på dette seglaftryk i seglsamlingen for et par år siden. Nedenunder det står »Peder

Wessel af snauwen Ormen til ankers ved Langesund 8/2 1719», skrevet med en nyere hånd, sandsynligvis da aftrykket er blevet sat ind i samlingen. Dette kan kun betyde, at seglaftrykket er skåret ud af et brev dateret som ovenstående. Årstallet »1719« må imidlertid være en fejlskrivning alene af den grund, at Peter Wessel på dette tidspunkt jo var nobileret og næppe under nogen omstændigheder ville have forsegle sine breve med andet end sit adelssegl.

Peter Wessel førte kommando på snauen *Ormen* 15/9 1711–2/5 1712, og inden for denne periode opholdt han sig i Langesund for at reparere i tiden 9/1–15/2 1712. Tilskriftens »1719« må skulle være 1712.

Jeg prøvede, da jeg havde set seglet, i Rigsarkivet at finde frem til det brev, som det var udskåret fra. Men da mine undersøgelser endte uden resultat, kom jeg til den konklusion, at det pågældende segl slet ikke var Peter Wessels, men fejlagtigt var tillagt ham på grund af bogstaverne »PW« over skjoldet.

I foråret 1964 udkom den store kildeudgave »Tordenskiolds brev« i Oslo under redaktion af Tordenskioldforskeren O. Bergersen.

Desværre bringer værket ikke sfragistiske oplysninger, hvor dette ellers ville have været muligt, i forbindelse med de i original bevarede breve. Det fremgår imidlertid af værket, at der findes et brev fra Peter Wessel i original i det norske Riksarkiv dateret 8/2 1712 i Langesund.

Dette fik mig til atter at tage sagen op. Og i det danske Rigsarkiv fandt jeg efter nye undersøgelser et brev fra Peter Wessel dateret 16/3 1712, hvorpå der sad et lignende seglaftryk, som det jeg tidligere forgæves havde søgt at verificere, at han havde benyttet.

2. Segl benyttet af Peter Wessel fra 1713 indtil nobiliteringen i 1716. Man har hidtil anset dette segl for at være det eneste, som han har benyttet før nobiliteringen. I skjoldet: en oprejst, kronet løve. På hjelmen: en (kronet?) engel med et sværd i hånden (Sankt Mikael?). Farverne kendes ikke, og signetet er ikke bevaret. Fot. Rigsarkivet.

Brevet ligger i pakken »Krigskanceliet, Indkomne Sager, Søetaten Vedkommende 1712« og turde bevise, at Peter Wessel virkelig har ført seglet, der ses på figur 3.

Peter Wessel har med andre ord før sin nobilitering benyttet mindst to segl, det hidtil kendte med den oprejste løve, samt det nyfundne.

En eksakt beskrivelse af det nyfundne segl er vanskelig, da graveringen i det anvendte signet efter aftrykket at dømme har været usædvanlig dårligt udført. Det eneste, der fuldstændig lader sig tyde, er bogstaverne P og W, anbragt over skjoldet på hver sin side af hjelmfiguren. I skjoldet ses tre dyr, anbragt 2,1. De kan se ud som hunde eller okser. Eller måske skal de være en eller anden form for fabeldyr. Hjelmfiguren, der er anbragt direkte oven over skjoldet, ser ud som hove-

3. Segl benyttet af Peter Wessel i 1712. Det har hidtil ikke været kendt inden for Tordenskioldforskningen. Seglet er blevet fremdraget af artiklens forfatter, og aftryk er fundet dels i det danske Rigsarkiv seglsamling, dels på et originalt brev fra Peter Wessels hånd af 16/3 1712. I skjoldet ses tre dyr (hunde? okser? fabeldyr?) anbragt 2,1. Hjelmfiguren kunne se ud til at være hovedet af en hind(?). Farver kendes ikke, og noget signet er ikke bevaret. Fot. Rigsarkivet.

det af en hind (?). Over P'et skimtes en halvmåne og en stjerne.

Peter Wessel har sandsynligvis ikke selv ladet dette segl fremstille. Tanken melder sig da, om han, da han netop var blevet skibschef i september

1711 og derfor havde brug for et segl til sin tjenstlige korrespondance, tilfældigvis er kommet i besiddelse af et ejerløst signet, som han har kunnet bruge, fordi det indeholdt initialerne »PW«.

Det forhold, at der i skjoldet er tre dyr, anbragt 2,1, hvoraf det nederste er større end de to øverste, og ganske særligt, at hjelmfiguren er anbragt umiddelbart over skjoldet, uden hjelm, peger henimod engelsk eller engelsk-inspireret heraldik. Men da det ikke er lykkedes mig at finde nogen engelsk familie, der fører et lignende våben, leder denne teori ikke videre frem mod en eventuel endelig identificering.

Hvornår og hvorfor Peter Wessel har skiftet segl første gang, vides ikke. Af materialet i det danske Rigsarkiv fremgår det kun, at seglskiftningen må have fundet sted i tiden mellem 16/3 1712 (sidste kendte anvendelse af seglet med de tre dyr, figur 3) og 9/2 1713 (første kendte anvendelse af seglet med den oprejste løve, figur 2).

Af begivenheder i dette tidsrum, i forbindelse med hvilke han muligvis kan have foretaget en seglskiftning, kan nævnes hans overtagelse af kommandoen over fregatten *Løvendals Gallei* 2/5 1712, og udnævnelsen til »Capitain-Lieutenant« 14/10 s. å.

[DA] Dette materiale er beskyttet af ophavsret. Det kan downloades, lagres og udskrives til personlig brug og til ikke-kommerciel brug i forbindelse med undervisning og forskning. Bearbejdning, tilgængeliggørelse samt fremstilling af kopier er ellers kun tilladt i det omfang, der følger af lov eller aftale.

[NO] Dette materialet er beskyttet av opphavsrett. Det kan lastes ned, lagres og skrives ut for personlig bruk og for ikke-kommersiell bruk i forbindelse med undervisning og forskning. Bearbeidning, tilgjengeliggjøring og fremstilling av kopier er ellers bare tillatt i den grad som følger av lov eller avtale.

[SV] Detta material är skyddat av upphovsrätt. Det får laddas ned, sparas och skrivas ut för enskilt bruk samt för icke-kommersiellt bruk i samband med undervisning och forskning. Bearbetning, tillgängliggörande samt framställning av kopior är i övrigt bara tillåtet i den utsträckning som följer av lag eller avtal.

[EN] This material is protected by copyright. It may be downloaded, saved and printed for personal use and for non-commercial use in connection with teaching and research. Altering, making it available or producing copies is otherwise only permitted to the extent that follows from law or contract.